

ЖОЛООЧИЙН ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.Хууль зүйн үндэслэл

“Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын хүрээнд 2021-2030 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны 4.3.10-т “Технологид суурилсан даатгалын шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хууль, эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоно” гэж, 4.3.3-т “Зах зээлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний эрэлт болон нийлүүлэлтийг дэмжиж, хөрөнгө оруулагчдын төрөл, оролцоог нэмэгдүүлэх, бүтээгдэхүүний шинж чанараас хамаарсан ялгаатай зах зээлүүдийг хөгжүүлэх”, Засгийн газрын 2019 оны 163 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний хөтөлбөр”-ийн 3.3.5-д “автотээврийн салбарт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах даатгалын цогц систем бий болгох замаар төр, иргэнд учрах санхүүгийн дарамтыг бууруулах” гэж тус тус тусгасан байдаг.

“Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2024 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл” батлах тухай Монгол Улсын Их Хурлын 2021 оны 12 дугаар тогтоолын хавсралтын 45-д “Жолоочийн даатгалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл”-ийг боловсруулахаар тус тус заасан бөгөөд хуулиар жолоочийн хариуцлагын даатгалын үйл ажиллагаанд оролцогч талуудын эрх, үүргийг тодорхой болгох, Албан журмын даатгагчдын холбооны чиг үүрэг, зохион байгуулалтын тодорхойгүй байдлыг арилгах, даатгуулагч, хохирогч нөхөн төлбөрийн нэхэмжлэл гаргахад хохирол үнэлэгч заавал оролцох шаардлагыг хасаж, холбогдох авто засвар, үйлчилгээ болон эрүүл мэндийн байгууллага оролцох боломжийг бүрдүүлэх, даатгагч, даатгуулагчийн үүргийг тодорхой болгох, даатгалын үнэлгээний хэмжээ, хураамж тооцох аргачлал, итгэлцүүрийг шинэчлэх зэрэг зохицуулалтыг боловсронгуй болгохоор тусгасан.

2.Практик шаардлага

Монгол Улсад Жолоочийн даатгалын тухай хууль нь 2011 онд батлагдан 2012 оноос мөрдөгдөж эхэлсэн нь жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгалыг Монгол Улсад хэрэгжүүлэх эрх зүйн үндсийг бий болгосон.

Жолоочийн даатгалын тухай хуулийн дагуу жолоочийн хариуцлагын даатгалыг ердийн даатгалын 15 компани эрхэлж байна. Үүний зэрэгцээ Албан журмын даатгагчдын холбоо нь жолоочийн даатгалын сан, шуурхай алба болон мэдээллийн

нэгдсэн сан гэсэн бүтэцтэйгээр уг даатгалын үйл ажиллагааг хариуцан хэрэгжүүлж байна. 2023 онд 812,395 жолоочийн хариуцлагын даатгалын гэрээг ердийн даатгагч нар байгуулж, 46.9 тэрбум төгрөгийн хураамжийн орлогыг төвлөрүүлсэн нь ердийн даатгалын хураамжийн орлогын 12.1 хувийг бүрдүүлж, нөхөн төлбөрт 35.5 тэрбум төгрөгийг олгожээ. Жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгалын хураамжийн орлого нь сүүлийн 5 жилийн дунджаар ердийн даатгалын нийт хураамжийн орлогын 15.5 хувийг бүрдүүлж, зам тээврийн ослоос иргэд, даатгуулагчдад үүссэн хохирлыг нөхөн төлөхөд багагүй хэмжээгээр дэмжлэг болж байна.

Гэвч сүүлийн жилүүдэд Санхүүгийн зохицуулах хороонд даатгалын асуудлаар ирүүлж байгаа өргөдлийн дунджаар 24.9 хувь (2016 онд 43.9 хувь, 2017 онд 30.5 хувь, 2018 онд 16.3 хувь, 2019 онд 23.0 хувь, 2020 онд 25.0 хувь, 2021 онд 11.4 хувь, 2022 онд 11.5 хувь, 2023 онд 37.5 хувь) нь жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгалтай холбоотой байгаа нь уг хуулийн дутагдалтай талуудыг илрүүлж, хуулийг өөрчлөх, шинэчлэх, олон улсын сайн туршлагыг авч хэрэгжүүлэх, мөн хуулийн хамрах хүрээ, зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, жолоочийн даатгалын үйл ажиллагаанд орчин үеийн дэвшилтэд техник технологи ашиглах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх зэрэг зайлшгүй шаардлагууд үүсч байна.

Тус хуулийн зорилт нь жолоочийг хариуцлагын албан журмын даатгалд хамруулах, зам, тээврийн ослын улмаас бусдын амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх, хохирогчийн эрхийг хамгаалахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршдог бөгөөд тээврийн хэрэгслийн өмчлөгч бүр жолоочийн даатгалд заавал хамрагдах, хохирогчид нөхөн төлбөр олгох, жолоочийн даатгалд даатгуулаагүй жолооч замын хөдөлгөөнд оролцохгүй байх, зам, тээврийн ослын улмаас зөрчигдсэн эрхийг сэргээх, учирсан хохирлыг барагдуулах санхүүгийн эх үүсвэр бий болгох гэсэн үндсэн зарчмуудтай.

Хуулийн дээрх зорилт, зарчмууд нь практикт дараах үл ойлголцол, хүндрэлийг бий болгож байна. Үүнд:

Хуулийн зорилт нь жолоочийг хариуцлагын албан журмын даатгалд хамруулах атал зарчим нь тээврийн хэрэгслийн өмчлөгч бүр жолоочийн даатгалд заавал хамрагдах гэж заасан нь зам, тээврийн ослын улмаас үүдэх эрсдэл, бусдын өмнө хүлээх хариуцлагыг яг аль субъектэд хүлээлгэх үндсэн зорилго нь ойлгомжгүй, улмаар даатгалын хураамж, итгэлцүүр тооцоход хүндрэл үүсгэдэг.

Автотээврийн тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.15-д заасан тээврийн хэрэгслийн мэргэшсэн жолооч болон “С”, “D” ангиллын тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцох жолооч нь тээврийн хэрэгслийн өмчлөгч эсэхээс үл хамааран жолоочийн даатгалд заавал даатгуулна гэж заасан нь практикт “С”, “D” тээврийн хэрэгслээр ажил, үйлчилгээ явуулдаг тээврийн хэрэгслийн өмчлөгчийн дийлэнх нь уг тээврийн хэрэгслийг жолоодох эрхтэй мэргэшсэн жолооч биш байдаг тул тухайн тээврийн хэрэгсэлд жолоочийн даатгалын 2 гэрээ байгуулах шаардлага тулгардаг.

Олон улсын сайн туршлагыг судлан үзэхэд, замын хөдөлгөөнд оролцож буй жолооч бүр заавал даатгуулах эсхүл автотээврийн хэрэгслийн өмчлөгч нь даатгуулах зэрэг ялгаатай талууд байдаг. Иймд энэхүү жишиг туршлагад үндэслэн хуулийн зорилт, зарчмыг уялдуулж, нэг бодлого, зохицуулалтыг бий болгож, жолооч бүр даатгуулах эсхүл тээврийн хэрэгслийн өмчлөгч нь даатгуулах зохицуулалтын хувилбаруудыг тодорхой болгож өөрчлөх нь зүйтэй байна. Үүнтэй холбоотойгоор даатгалын хураамж, үнэлгээг шинэчлэн тооцох, зам тээврийн ослын улмаас

хөдөлмөрийн чадвараа бүрэн алдсан хохирогчид олгох нөхөн төлбөр болон хувь хүний кредит онооны систем, зохицуулалтыг бий болгох боломжтой байна.

Жолоочийн даатгалын сан нь жолоочийн даатгалд хамрагдаагүй, эсхүл гэрээний хугацаа дууссан, түүнчлэн зам, тээврийн осол гаргасан жолооч зугтаасан болон даатгагч нь дампуурсан зэрэг тохиолдолд жолоочоос бусад этгээдэд учруулсан хохирлыг нөхөн төлөх зорилготой. Түүнчлэн, Даатгалын тухай хуулийн 12¹ дүгээр зүйлд Албан журмын даатгагчдын холбоо нь жолоочийн хариуцлагын даатгалын үйл ажиллагаанд хяналт тавих, мэдээлэл солилцох чиг үүрэг бүхий даатгалын мэдээллийн нэгдсэн сан, даатгагч, даатгуулагч, хохирогч, иргэнээс даатгалын тохиолдлын талаарх мэдээллийг хүлээн авч, даатгалын тохиолдлыг шуурхай, үнэн зөв тодорхойлох чиг үүрэг бүхий шуурхай алба, хохирогч этгээдийн нөхөн төлбөрийг олгох жолоочийн даатгалын сан гэсэн үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээр заасан байдаг. Гэвч хуульд холбооны статус, эрх үүргийн талаар нарийвчлан зохицуулаагүйгээс хуульд тусгагдсан зарим чиг үүргийг биелүүлэхэд хүндрэл үүсдэг. Жолоочийн даатгалын сан нь буруутай этгээдээс хохирлыг буцаан нэхэмжлэх эрхийнхээ хүрээнд хуульд заасан үндэслэлээр даатгалын тохиолдлын хохирогчид нөхөн төлбөр олгохдоо даатгалын тохиолдолд холбогдогч талуудыг тодорхойлох баримт бичиг, бусдын амь нас, эрүүл мэндэд хохирол учруулсан этгээд тодорхой бус үед мэргэжлийн байгууллагын тодорхойлолт, акт, шийдвэр болон холбогдох бусад нэмэлт баримт бичгийг бүрдүүлэхийг шаарддаг нь хохирогчийн зүгээс хуульд заасан хугацаанд нөхөн төлбөр авах боломжгүй нөхцөл байдлыг үүсгэдэг тул Холбооны чиг үүрэг, зорилгыг жолоочийн даатгалын сангийн зорилготой уялдуулсан зохицуулалтыг бий болгох шаардлага тавигдаж байна.

Тус холбооны шуурхай алба нь одоогийн байдлаар улсын хэмжээнд гарч буй зам тээврийн осол, даатгалын тохиолдлыг баталгаажуулахад хангалттай хүчин чадалтай биш байгаа учраас хохирогч даатгалын сангаас нөхөн төлбөр гаргуулах боломжгүйд хүрэх тохиолдлууд үүсч байна. Цаашилбал, шуурхай алба нь хангалттай ажилладаггүйгээс үүсэх хариуцлагыг хүлээх субъект тодорхойгүй болох, даатгагчид өөрсдөө төлөөлөгчөө ажиллуулах эсхүл шуурхай албаны мэргэшсэн үйлчилгээ үзүүлэх мэргэжлийн байгууллага этгээдийн ажиллах боломжийг хязгаарлах нөхцөлийг бүрдүүлэхээр байна.

Хуульд албан журмын даатгагчдын холбооны шуурхай алба нь даатгагч, даатгуулагч, хохирогч иргэнээс жолоочийн даатгалын тохиолдлын талаарх мэдээллийг хүлээн авч, шуурхай, үнэн зөв тодорхойлох боломжийг даатгагч, даатгуулагч, хохирогчид бүрдүүлэх чиглэлээр туслалцаа үзүүлэх үйл ажиллагааг явуулна гэж заасан байдаг боловч практик дээр даатгалын компаниуд өөрсдийн шуурхай албаар дамжуулан даатгалын тохиолдлыг хянах, шалгах үйл ажиллагаа явуулсаар байна. Иймд жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгалын хураамжаар бүрдсэн сангийн үйл ажиллагааг сайжруулж олон улсын жишигт хүргэх, даатгалын хураамжийн хэмжээг цаг үе, эрсдэлийн түвшинтэй тухай бүр уялдуулан шинэчилдэг, статистик мэдээллийг тухай бүр цуглуулж, боловсруулах, технологийн дэвшлийг ашиглах зэрэг зохицуулалтыг хуульд тодорхой тусгах болно.

Хууль нь зам, тээврийн хөдөлгөөний улмаас хохирсон гуравдагч этгээдийн хохирлыг барагдуулах зорилготой тул хохирогчид нөхөн төлбөр олгох үйл ажиллагааг хялбаршуулах, даатгалын тохиолдлыг түргэн шуурхай баталгаажуулах, талуудын оролцоог тодорхой болгож, даатгалын тохиолдол гарсан үед цагдаагийн байгууллагын оролцоогүйгээр даатгалын нөхөн төлбөрийг шуурхай, чирэгдэлгүйгээр олгох талаарх зохицуулалтыг тусгах шаардлагатай байна.

Олон улсад даатгалын сангийн хөрөнгийн дийлэнх нь компанийн бонд, хувьцаа хэлбэрээр байршдаг. Жолоочийн даатгалын сангийн хөрөнгө 2023 оны эцсийн байдлаар 19.7 тэрбум төгрөгт хүрээд байгаа бөгөөд үүнээс 90% нь банканд хадгаламж хэлбэрээр байршдаг. Иймд тус сангийн хөрөнгийг хөрөнгийн зах зээлд байршуулах замаар илүү олон хэлбэрт тархаан байршуулах боломжийг бий болгож, хөрөнгийн зах зээлийг дэмжих, улмаар даатгалын сангууд мэргэжлийн хөрөнгө оруулагч институт болон хөгжих боломжийг бүрдүүлэх юм.

Хуулийн дагуу жолоочийн даатгалын мэдээллийн сан нь Даатгалын тухай хуульд заасан албан журмын даатгалын мэдээллийн нэгдсэн сангийн бүрдэл хэсэг бөгөөд тусдаа бүртгэлтэй, бие даасан мэдээллийн сан байхаар заасан. Жолоочийн даатгалын мэдээллийн сан нь даатгалын хураамж, итгэлцүүрийг тооцоход нэн чухал ач холбогдолтой тул түүнийг үнэн зөв мэдээллээр түргэн шуурхай, тогтмол баяжуулж ажиллах шаардлагатай байдаг. Гэвч даатгагчид цаг хугацаандаа мэдээллээ ирүүлэхгүй байх, ирүүлээгүй тохиолдолд авах арга хэмжээ, хариуцлагын талаарх зохицуулалт тодорхойгүй байгаа нь мэдээллийн сангийн баяжуулалтад сөргөөр нөлөөлж байна. Мэдээллийн санд даатгалын гэрээ, даатгалын тохиолдол, хохирогчид олгосон нөхөн төлбөр, даатгагч, даатгуулагч, хохирогчийн болон жолоочийн даатгалтай холбоотой бусад мэдээллийг оруулна гэж хуульд заасан боловч цаг үеийн нөхцөл шаардлагатай уялдуулан жолоочийн даатгалтай холбоотой бусад мэдээллээр баяжуулах, мэдээллүүдийг нэгтгэх, хадгалах шинэлэг арга замыг бий болгох шаардлагатай байна. Түүнчлэн, хуульд жолоочийн даатгалын сангийн өмчлөгчийг тодорхой заагаагүйн улмаас жолоочийн даатгалын сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэгч субъект хоорондын маргаан үүсэх эрсдэлтэй байна.

Жолоочийн хариуцлагын албан журмын даатгалын үнэлгээг хуулиар тогтмол дүнтэй тогтоосон байдаг буюу эд хөрөнгийн хохирлын хувьд суудлын тээврийн хэрэгсэл 5.0 сая, хүнд даацын тээврийн хэрэгсэл 10.0 сая төгрөгийн даатгалын үнэлгээтэй байдаг. Бараа бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний үнэ болон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ цаг үеэ даган өөрчлөгдсөөр байгаа хэдий ч хуульд даатгалын үнэлгээний хэмжээг төгрөгөөр илэрхийлсэн нь даатгалын хамгаалалт цаг хугацаа өнгөрөх тусам ач холбогдлоо алдах байдлыг үүсгэж болзошгүй байна. Иймд цаг үеийн нөхцөл шаардлагад тулгуурлан жолоочийн хариуцлагын даатгалын хураамж, үнэлгээний хэмжээг тогтоохдоо хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ, инфляцын түвшин, эрсдэлийн түвшинтэй уялдуулж тухай бүр тогтоодог зохицуулалтыг бий болгох шаардлагатай байна. Олон улсад даатгалын хураамж, үнэлгээг уян хатан байхаар зохицуулалтад шилжсэн туршлага цөөнгүй байдаг байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөл нь олон улсын сайн туршлагад нийцүүлэн автотээврийн хэрэгслийн өмчлөгчийн бусдын өмнө хүлээх хариуцлагыг даатгуулах зарчмыг тусгаж, хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолтын дутагдалтай талуудыг засварлахаас гадна даатгалын үнэлгээ, хураамж тооцох аргачлал, итгэлцүүрийг шинэчлэх, албан журмын даатгагчдын холбооны статус, бүтэц, зохион байгуулалт, эрх, үүргийн тодорхойгүй байдлыг өөрчлөх, мэдээллийн сангийн үйл ажиллагааг сайжруулах зэргээр албан журмын даатгалын үйл ажиллагаанд оролцогчдын эрх ашигт нийцсэн дараах агуулгаар өргөжүүлэн шинэчилнэ:

- 1.Хуулийн зарчмыг олон улсын сайн туршлагад үндэслэн тогтоох;
- 2.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолтыг сайжруулах;

3. Даатгалын үнэлгээ, хураамж тооцох, итгэлцүүр хэрэглэх аргачлалыг эдийн засгийн суурь үзүүлэлт, эрсдэлийн түвшинтэй уялдуулан Олон улсын сайн туршлага, жишгийн дагуу шинэчилсэн зохицуулалтыг бий болгох;

4. Албан журмын даатгагчдын холбоог өөрчлөн зохион байгуулах, түүний статус, эрх, үүргийг илүү нарийвчлан тодорхойлох;

5. Даатгалын үйл ажиллагааг цахим хэлбэрт шилжүүлэх болон аливаа дэвшилтэд технологийг ашиглах эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгох;

6. Жолоочийн даатгалын сангийн зохицуулалтыг шинэчилж, хуулийн хамрах хүрээг нэмэх;

7. Даатгалын мэдээллийн сангийн зохицуулалтыг шинэчилж, даатгалын үйлчилгээнд дэвшилтэд технологи, мэдээлэлд тулгуурласан хиймэл оюун ухаан ашиглах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх;

8. Даатгуулагч, даатгалын тохиолдлын хохирогчийн эрх ашгийг хамгаалахтай холбогдох зохицуулалтыг сайжруулах;

9. Жолоочийн хариуцлагын даатгалын нөхөн төлбөр олгох зохицуулалтыг илүү шуурхай хялбаршуулах чиглэлээр сайжруулах;

10. Жолоочийн даатгалын үйл ажиллагааны санхүүгийн бүртгэлийг хийж, зардал үр дүнг тооцсон холбогдох тайланг гаргах;

11. Даатгалын суурь хураамжийн хэмжээг автотээврийн хэрэгслийн ангиллаас хамааруулан Санхүүгийн зохицуулах хорооноос тогтоох;

12. Даатгалын зуучлагчид олгох жолоочийн даатгалын шимтгэлийн дээд хязгаарыг тогтоох.

Гурав. Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх арга хэмжээний талаар

Хуулийн төсөл батлагдсанаар зам тээврийн хөдөлгөөнд оролцох үед учирч болзошгүй эрсдэлээс даатгуулах этгээдийг тээврийн хэрэгслийн өмчлөгч байх олон улсын жишигт нийцсэн зохицуулалт бий болж, үүнтэй холбоотойгоор хуулийн нэр томъёоны зарим тодорхойлолт, зохицуулалт дагаж өөрчлөгдөн, практикт тулгамдсан асуудлууд шийдвэрлэгдэж, даатгуулагчийн эрх ашиг хамгаалагдах юм. Сангийн хөрөнгийг илүү олон талт хөрөнгө оруулалтад байршуулах замаар үүсч болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, улмаар энэ нь хөрөнгийн зах зээлийн хөгжилд тодорхой дэмжлэг болох давуу талыг бий болно.

Албан журмын даатгалын үйл ажиллагаанд аливаа дэвшилтэд технологи ашиглах эрх зүйн зохицуулалтын орчныг тусгаснаар даатгалын тохиолдлыг баталгаажуулах, нөхөн төлбөр олгох зэрэг үйл явцыг хялбаршуулж, хүнд, суртал чирэгдэлтэй байдал багасаж, улмаар даатгалын салбарыг хөгжүүлэхэд түлхэц болох болно.

Даатгалын мэдээллийн сангийн холбогдох зохицуулалтыг сайжруулж, хураамж тооцох итгэлцүүрийг шинэчилснээр даатгалын хураамжийн хэмжээг илүү бодитой, хүн бүрд харилцан ялгаатай тогтоох, улмаар иргэний хариуцлага, кредит оноо буюу хувь хүний үнэлгээг бий болгох эхлэл болох юм.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуульд нийцүүлэн боловсруулна. Хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй холбогдуулан Жолоочийн даатгалын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Зөрчлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Автотээврийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулна.

---oOo---